

nosti je tolikanj na napčne poti tolikanj oglajene in hojene, da se ne more kar v hipu razvajeni svet na prvotni, srečni, resnično pravi kolovoz napeljati, ne tolikanj urno priljubljenih napčnih pot naravnati; al tudi pričetek se pogreša, ki naj bi ga že kedaj kobna osoda ljudstvom podala, ki si vzajemno vse dobro dan novega leta želijo. Toraj hitite drage štiri hčerke moje 1861 po silnem krogu sveta na vse strani ljudstvom v mnogo potrebne stajališča; naj bi z vašim dohodom osoda pričetek pravega blagostanja in hasljivega spoznanja na razlegane, razdražene, s prečudnim duhom oslepljene ljudstva rosila, in se jim zopet veselejša in mirnejša zarija svitati jela! — (Ko dokončá slovesne te besede, se vzajemno poljubujejo, podajaje si roke, napeljevaje še iskrene pogovore med sabo pred ločitvijo — kar mi zanimivo gledišče sjajnega zbora žareč oblak zakrije; kajti akoravno sem se v oni dôbi, pozvediti kaj o tem zboru, v zračne „regiones“ bil povzdignil, se vendar preblizo nisem derznil iti, kjer bi mi ne bilo kar nič na poti. Na vse to me pa le veseli, da sem saj toliko v stanu, od tega zanimivega polnočnega zbora o spremenu leta po svoji slabi moči kaj malega naznaniti predrazim rojakom svojim!)

Iz „Slov. Zabavnika.“

Pisma slovenskega turista.

VI.

Da je Terst veliko, lepo mesto, to vsakdo vé; da pri morju stoji, tudi; da v Terstu „Triesterca“ izhaja, marsikdo vé, da je pa v Terstu skor nobeden ne bere, to pa unanjim ni tako znano. Ko bi hotel Terst popisovati na drobno, bi se le blamiral, ker vem, kar železnica tjè pelje, ga je že vsak „Tomanec“ Bog vé kolikrat vidil in bral je že vsakdo tudi lep popis Cegnarjev leta 1854 v „Glas. Slov.“ — Al ziniti moram eno o narodnem značaju našega primorskega mesta. Posebno se o našem času zló sèm ter tjè po svetu o tem pričajo. „Augsb. Allg.“, „Preša“ in vse, kar kulturo proti „Osten“ nosi, terdi in dokazuje, da je Terst južne Nemčije Hamburg, zadnji ploditelj nemške kulture, kjer se še dober „Lagerbier“ in „Gselchtes mit Knödel und Sauerkraut“ dobiva. Teržaški županijski odbor pa pravi in svetu z vsake baže pripomočki oznanuje, da je Terst popolnoma brez madeža lašk, ali kakor bi italianissimi rekli: „Parte integrante del regno d' Italia“. Mi pa spet zmiraj terdimo: Tersta jedro je slovensko, le lupina je laška. — Kdo ima prav? — Na to ta odgovor. Ranjki minister Bruck, kterege fantazija je bila prepolna južnega Hamburga, je marsikaj velikanskega ustanovljal za dosego svojega cilja in konca. Vsemu svetu najbolj znana naprava je: „Lloyd“. Osnova te naprave je bila umérjena po velikem angležkem vatlu z nemškim značajem na akcije, in stoji že zdaj čez 30 let. Al dandanašnji imajo nek te akcije le malo veljave, in ako bi vlada zavoljo rešitve nemške časti „Lloyda“ tako energično ne podpirala, bi bil morebiti že davnej v tihem mirnem morju pri najlepšem vremenu za vekomaj utonil! Da bi se interesi naprave tudi dušno zastopovali, se je zraven utemeljila naša ljubeznjiva prijateljica „Triester Zeitg.“. Njeni prvi namen je bil in je še zdaj nevkretnim Teržačanom v glavo trobiti, da na staronemški zemlji prebivajo in da so njih kupčijski interesi nemški interesi; al kaj pomaga časniku vsa navdušenost in steklina, če se nobeden na-nj ne naroči in če ga nihče ne bere! Vidil sem lahko vsaki dan v kavarni, kako je teržaški tergovec premetavši časnike, „Triesterco“ kakor gosenco na stran zagnal, če mu je ravno po nevedoma med perste zašla; ker ona je prav za prav s svojim imenom „lucus a non lucendo“. Ker bi v Terstu gotovo še ribe v morji njene pridige ne poslušale, se je vergla na nas slovenske ajde; al tudi tū je gerčavi les, in le nekaj podljubeljskih Cimbrov je spreobrnila. Res prav pritlikavski vspeh za tolikoletni trud in pot; primaruha, da se ne spleča! Ko bi ne bilo Lloydove kase, bi

bila že tudi ona zdavnej v kaki kernici jadranskega morja se potopila; saj zrela je že zadosti za to.

Nekaj je še bilo stare Brukove garde med tergovci, ktero, kdor časnike bere, po imenu pozná, in ki je imela pod prejšnim absolutizmom največ upliva; al zdaj pri novih svobodnih volitvah soseskinega odbora in spet pred kratkim pri volitvi odbora kupčijske družbe so te može večidel izključili. Nemškutarije je največ med množno birokracijo, ki — po izuzetih verlih možéh tudi tega stanú, ki zapopadajo potrebe in zahteve današnjega časa — se ne more sprijazniti z oktobrom l. l. in pa tiho za-se v svojih stanovališih čepí, kakor čuki v starih razvalinah, ker znano je, da nikjer manj, kakor v Terstu, ni veljave, ako ni evenka. Imajo tudi med saboj neko Šillerjevo društvo, od kterege bi nihče ne vedil, ako bi teržaški korespondent „Preše“ sèmtertjè njegovega životarenja ne opomnil. Nauk iz te resnične povesti si sam povzemi, bravec! — Napisi na ulicah so povsod sami laški, oglasi mestne gosposke ravno tako le laški, slišite se po ulicah dve tretjini laškega, ena pa slovenskega. Oprava, gibčnost in fiziognomija ljudi je južna; černomanjasti lasje, temne žareče oči se na vsaki korak vidijo; prostih ljudi nima nihče rute za vratom; vsak rujave góse kaže. Napisi nad štacunami, kavarnami, pri rokodelcih itd. so le laški; novi županijski odbor je tudi vse šole potalijančil razun okolice teržaške, kjer stanujejo dobro znani mandrijani, čeversti Slovenci. Najhuji boj je bil in je še za gimnazijo, ktere vlada nikakor iz rok dati neče, ker bi potem vsaki sled nemških šol v teržaškem mestu zginil; al prečuden odgovor ministerstva smo čuli pri tej priliki na interpelacijo teržaškega poslanca Porenta o učivnem jeziku na gimnaziji ki mora nemški ostati zavoljo „varovanja slovenskih interesov.“ Ko bi človek po jeziku sodil, v katerem se v Terstu ob nedeljah in praznikih pridiguje, bi rekel, da je mesto z malim izjemkom slovensko, ker le pobožni Slovenec večidel tū božje hiše napolnuje. Posebno so cerkve polne pri jutrajšnih opravilih, ki jih posli, delavci in drugi prosti ljudje obiskujejo. Pa bo kdo radovedno vprašal, ali so Slovenci po tem takem samo posli v Terstu? Ne! občno znano je, koliko ljudi našega naroda, posebno Kranjcov se je že davno tū naselilo, ki so z bistro glavico in s „punkeljcom čez ramo“ čez Občino priromali in s pridnostjo v nekterih letih bogati in časteni tergovci postali. Al ko je mož čutil evenk v žepu, se je tudi znebil svoje narodnosti in se — ne v Teržačana — ampak v „Triestino“ spremenil; ponemčevanja tukaj ni. Od doma v Terst pridši je naš Slovenec bil pošten „Lesjak“ ali „Tomaž“; čez nekoliko let se je že bralo nad njegovo štacuno „Lesiaci“ ali „Tomasini“ itd. — Še le od leta 1848, kar se je naša národna zavest občno zbudila, so se Slovenci tudi tū kviško spravili in čitavnico — „casino slavo“ — ustanovili. V političnem močvirji je preteklih 10 let kakor čez marsikaj družega tudi čez to narodno središče mah zrastel. Zdaj okoli pol leta ponovljena čitavnica pa kaj krepko stoji in v resnici našo narodnost sposobno reprezentira. Imela je mesca septembra čez 300 členov, večidel Slovincov, potem največ Dalmatincov (posebno ladjinih kapitanov) in družih Hervatov in Serbov. Imajo krasne sobane v celem prvem nadstropju v ulicah „piazza della dogana“, kjer je vse lepo uredjeno za časnike, besede, ples, igre in druge zabave; po kosilu pa se ti černa kava v čitavnici izverstno prileže. — Po pravilih čitavničnih morejo le Slovani členu biti, ker — če človek kaj skusi, se še le zbrusi. Da take naredbe niso Italianissimom po volji, ki so le v Turin zamaknjeni in komaj pričakujejo, da bi tribojna laška zastava do Soče privihrala, si lahko vsak misli. Da jim je tedaj utemeljenje dušnega središča za Slovane tern v peti, ni čuda, ker so se že za gospode Tersta imeli. Al vendar v svojem ponašanji proti Slovanom niso taki kakor so glasoviti nemškutarji v Ljubljani in drugod, ki doma in v znanih nemških časnikih lajajo, kakor pes na cesti, ki brez vse škode zmiraj terdi, da je „vou! vou! vou!“ — pa

vendar le pes ostane. Lahoni so pravi diplomati; oni so neizrečeno prijazni, in leta 1848 so prvi velikaši po časti hrepeneli, se kakor člani v čitavnico vpisati. Res se jih je čedalje več nabralo in pri drugi volitvi odbora so že Lahni večino imeli. Tako je šel naš pošten Slovenec kakor člen „čitavnice“ mirno spat in drugi dan je šel po navadni poti v svojo čitavnico časnik brat — al ta je zgignila kakor kafra; zašel je mož v nov „casino italiano!“ — To je vzrok, da se zdaj le samo Slovan more vpisati. Najbolj, se ve, čitavnico Slovenci obiskujejo, ki so kaj marljivi, posebno so iskreni mladi uradniki poštni in računarstva. Bile so dozdej že nekatere „besede“, kjer ste se dve prekrasne dami in goreče Slovenki iz Notranjskega v petji izverstno odlikovale. Ko sem bil tam, so bili naši domorodci zlo omamljeni, ko so zvedili, da ste se te dve mične cvetlici iz domačega gaja vsemu vdeleževanju pri zabavah za naprej odrekle. Vzrok tega je bilo abotno lahonsko natolcevanje, da — za plačilo pojete! Nesramna laž! Svest sem si, da ste visokospoštovane domorodkinji v prvi hip spoznale, kam taka nesramna laž meri in iz kakošne mlake izvira. Nam Slovencom je predobro znano vaji za naš narod plamteče serce, drage gospodični! vemo pa tudi dobro, da ste domá iz hiš, ki našo reč vseskozi ne le z besedami, temuč tudi s cvenkom podpirajo. Mislim tedaj, drage dami, ako bi imel vaji gori omenjeni sklep kedaj resnica biti, da bi bilo tako ravnanje presilno neusmiljeno proti našim, za vaji prelepe glase in domoljubne serca nepopisljivo unetim Slovencom v Terstu! *) Ne morem se zderžati, da ne bi pri ti priliki imenoval g. Kavčič-a in Zorman-a, že davnej vseljena tergovca v Terstu, — moža, ki se že od nekdanj neprenehoma trudita za obveljavo našega imena in bitja v sredi Lahov in Lahonov. Ona sta prava stebra „čitavnice“ z besedo in djanjem; ne rečem preveč, ako pravim: brez nju bi bilo težko kaj. Marsikak dogodek bi vedil povedati, kakošno eneržijo sta gospoda pokazala, ko je šlo za čast slovanskega imena, pa se bojim, da sem jo že morebiti v obširnosti čez mero vdaril; le povabljam, kar smo zadnji večer skupaj peli:

Živio! živio, živio!

Kolikor kapljic, koliko let

Bog Vam daj na svet' živet'! itd.

Občno je znano, da najbolj goreče domoljubje je pri naši vseučelišni mladeži na Dunaji; al rečem, da terzaški čitavničarji o ti zadevi enako koračijo. Hvala Vam, dragi prijatli in znanci, za vesele ure, ki smo jih skupaj preživel; iz dveh dni, ki sem ju mislil v Terstu preživeti, se jih je osem naredilo; pa pretekli so, da sam ne vem kako!

Valt. Zarnik.

Dopisi.

Iz Frauahajma na Štaj. 6. dec. P. — Letošnji poljski pridelki so se pri nas, zvon pšenice, ajde in krompirja, slabo obnesli; da pa vendar to leto bolj k dobrim prištevati moremo, je naredila še precej obilna pa posebno dobra vinska kapljica; prav vesela je bila bratva v lepem vremenu; strelali smo in peli, jéli in pili, da je bilo veselje; zdaj pa vince že po 100 do 150 gld. štertinkjak prodavamo. Dobrota božje mile roke nas je obdarovala, kajti drugač bi ne bili vedili, s čem dobiti dnarcov za potrebe svoje. — Sicer pa tudi brez bridkosti nismo; tudi pri nas se ne manjka ljudi, ki nam ne privošijo, da bi se nam ravnopravnost národna merila po taki meri, kakor jo je Cesarjeva veličastna beseda izgovorila. Posebno pa en nemškutar naši o tem zvonec nosi, to je tisti, kteremu je rogoviljenje pri volitvi za deželni zbor dosti potú po obrazu polivalo, da mu je obveljalo. Poslednje dni preteklega mesca je pa na drug

način svoje žile napel. Ko so se snidili nedavnej občinski predstojniki zavoljo nabere novincev in zavoljo oprostjenja od vojaščine, jih je oni mož prilizovaje se na vso moč vabil v podpis nekega pisma, ktero naj bi se višemu vladarstvu poslalo, da bi vse postave, ukazi, oklici in dopisi le v nemškem jeziku na občine (soseske naše) dohajali itd. In res je vlovil precej podpisov, tudi od takih, kateri komaj 20. nemško besedo razumejo; da bi prošnja imela večo veljavo, so predstojniki morali še pečate svoje k popisu pritisniti; — sedaj se pa nek kesajo, da so se vsedli na limance. — Naj bi visoko vladarstvo tako počenjanje zvedilo, pa tudi z ostro besedo zažugalo takim ljudém, ki nam iz dosti znanih nagibov hočejo krajšati pravice in dobrote, ki nam jih je ustava z 20. oktobrom in 26. februarjem tako očitno zagotovila! — Zastrušilo in k onemu protokolu prigralo ga je pa menda to najbolj, ker smo dobili mesca listopada t. l. v slovenskem jeziku podučenje, obvarovati se živinskih kug, od visokega vladarstva izdano od 6. decembra 1859 pod št. 32.593. Saj se je takrat, ko je ono podučenje v roko dobil, močno hudoval, ter rekel, da ga bo nazaj poslal, ker ne zná takega brati. „Če ne znate vi, pa nas zná veliko nas“ — sem mu jez odgovoril — „če nas je dozdej moralo toliko Slovincov nemške pisanja prejemati, mali pešici Nemcov tudi ne bo presedalo, se zdaj slovensko učiti, ker vladarstvo ni za enega, ampak za vse deželane kakoršnega koli naroda.“ — Ako ne zapopadete, čmu so nam slovenske šole, ker pravite, da se otroci že tako doma slovenski jezik naučijo, vas ravno s to pravico vprašamo: čmu so pa nemške šole nemškim otrokom, saj se tudi oni doma nemški jezik naučijo? Vidite, da tako nasprotovanje je le gerda z vijáča, ktere bi se pošten človek sramovati imel! Mi pa smo iz serca hvaležni, ako od visokega vladarstva v našem ljubem maternem jeziku dopise dobimo; veselimo se ga iz serca, ker ga razumemo in se zaupljivo zanašamo tudi od domače naše gosposke v kratkem času po domače pisanih in natisnjenih dopisov dobivati.

Iz Tomina 8. dec. — z — Radostni beremo večkrat v „Novicah“, kako župani po drugih krajih svoje srenjčane z novimi koristnimi napravami razveseljujejo; al tudi naš tominski župan, gosp. A. Prezel, pri enakih napravah za drugimi ne zaostaja. Posebno na olepšanju našega terga mu je dosti ležeče. Zraven drugih takih naprav nas je posebno razveselil z novo svečavo, s katero je bil naš terg 30. dec. p. m. pervikrat razsvitljen. — Nadjali smo se pa tudi še druge vesele naprave v našem Tominu; al žalibog! naš up nam je splaval po vodi. Raznesla se je bila namreč vesela novica, da se bo razderla tukajšna „kazina“, ktera naš Tomin gledé na naše sedanje razmere še bolj temni, in da se namesto nje bode napravila nova slovenska čitavnica, kjer bi se tudi slovenski časniki in namesto „Presse“, „Triesterce“, „Ostdeutsche Post“ itd. drugi slovenskemu narodu pošteni časniki čitali. Da so nekteri, ki samo pod hrastovo senco svojega zavetja iščejo, vse svoje žile napeli, da bi bili staro mačeho še zanaprej na nogah obderžali, lahko vsak bravec ugane. Zbral se je bil 1. dan t. m. zbor družbenikov, da bi se bili pogovorili kako in kaj, in sklenilo se je, da ima vse pri starem ostati in le zavolj pomanjkanja družbenikov bo treba nekatere časnike opustiti, dasi ravno jih že poprej veliko ni bilo. Vendar ni pelina brez medú tudi pri nas. Radosten Vam tedaj povem, da taista strašna stvar, ktera se nemškutarjem, ne vem že koliko sto tavžent centov teška dozdeva in ki jim je pod imenom „nesposobnost slovenskega jezika za vredovanje“ znana, v miru svoje življenje sklenila. Bile so nam namreč dve vlogi od naše c. k. okrajne sodnije v domačem jeziku rešene. Za to gré pa posebna hvala tukajšnemu uradniku g. Tavčar-ju. On je bil tudi prvi, ki je napravo „slovenske čitavnice“ nasvetoval, in ga tudi v veliko naše veselje v versti zdaj iznova uterjene nemškutarske kazine pogrešamo. Slava mu! Kar je naših domačih ljudi, naj že bodo stanú kakoršnega

*) Ne le samo v Terstu, dostavljamo mi, temuč tudi v Ljubljani, ker nas je že sladko upanje navdajalo, tudi v naši „besedi“ se radovati nad Vašim premilim petjem. Vred.